

Asia: VN/35922/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi sekä luonnos

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Lausuntonne ensihoitopalveluun sisältyvien sekä ensihoitopalveluun sisällyttämättömien ambulanssilla toteutettavien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirrosta hyvinvointialueille sisältäen ensihoitopalvelun sekä muiden kuljetusten asiakasmaksujen muutokset ja kanavointiratkaisun:**

Esitys sisältää muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevaan lakiin. Voimassa olevan asiakasmaksulain 5 §:ssä säädetään maksuttomista palveluista. Niihin kuuluu ensihoito siihen liittyvää sairaankuljetusta lukuun ottamatta. Esityksen mukaan ensihoito olisi jatkossa maksullinen palvelu. Maksullisuutta on perusteltu sillä, että ensihoitopalvelu on muuttunut pelkästä kuljetuksesta potilaan hoidon tarpeen arviointiin, ensihoidon aloittamiseen ja tarvittaessa ohjaamiseen muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluun. Takuusäätiö pitää esitystä ensihoidon maksullisuudesta perusteltuna.

Kannatamme tässä vaiheessa ehdotusta, jonka mukaan ensihoitopalveluun ja muut nykyisin matkakattoon kuuluvat sairaankuljetuksena korvattavat kuljetukset kerryttäisivät jatkossa terveydenhuollon asiakasmaksukattoa. Takuusäätiö tukee SOSTEn esittämiä ehdotuksia eri maksukattojen yhdistämisestä yhdeksi kokonaisuudeksi, mikä sidottaisiin takuueläkkeen tasoon sekä maksukaton seurannan siirtämistä viranomaiselle.

Asiakasmaksuista yleisemmin

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon maksuja on tänä vuonna korotettu prosentuaalisesti poikkeuksellisen paljon. Lääkeomavastuu nousee vuosittain. Lisäksi matkoille on erillinen maksukatto. Omavastuuosuuksista muodostuu alkuvuodesta monelle ikääntyneelle, pienituloiselle

ja paljon sairastavalle kohtuuton taloudellinen taakka. Lisäksi maksukattojen seuranta on henkilön itsensä vastuulla, mikä on monelle jo muutenkin heikoimmassa asemassa olevalle vaikea tehtävä.

Esityksessä on arvioitu, että muutoksen takia osalla palveluita käytävillä maksut kasvavat, osalla vähenevät. Jo tällä hetkellä terveydenhuollosta kertyvä maksurasite on monelle paljon palveluita tarvitsevalle, ikääntyneille ja pienituloisille suuri. Takuusäätiön palveluissa on säännönmukaisesti ihmisiä, joiden on taloudellisten syitten takia päästettävä asiakasmaksut ulosottoon. Kun toimeentulo on niukkaa ja pitää valita maksaako vuokran vai laskut, prioriteettijärjestys lienee selvä. Vuoden 2024 ulosottolaitoksen tilaston mukaan 39 % vireille tulleista asioista on ollut julkisoikeudellisia maksuja, joihin sisältyy sairaanhoitomaksut. Vähintään osa näistä perintään ja ulosottoon edenneistä asiakasmaksuista olisi ollut vältettävissä niihin myönnettävissä olevilla huojennuksilla tai maksuista vapauttamisella.

Asiakasmaksut eivät saa olla esteenä avun saamiselle ja palveluun pääsulle. Takuusäätiö on monessa yhteydessä tuonut esille, etteivät haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset tiedä tai osaa hakea asiakasmaksuihin huojennusta tai vapautusta. Tietoutta tästä mahdollisuudesta on lisättävä ja hakemisesta tehtävä niin yksinkertaista, että siitä selviytyy kuka tahansa voimavaroista riippumatta. Palveluntarjoajien aktiivisuutta asian selvittämiseksi olisi tarpeen lisätä.

2. Lausuntonne muista esitetyistä asiakasmaksumuutoksista (indeksisääntelymuutokset ja käyttämättä jätetyn palvelun maksun muutokset):

Esityksen mukaan asiakasmaksut sidottaisiin jatkossa hyvinvointialueiden hintaindeksiin ja tarkistukset tehtäisiin vuosittain. Muutoksella varmistettaisiin, että asiakasmaksut vastaisivat palvelujen tuottamisen todellista kustannustasoa. Tämä myös parantaisi hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä. Toisaalta ne myös nostavat palveluja tarvitsevien ja käyttävien terveydenhoidosta aiheutuvia menoja, kunnes asiakasmaksukatto täyttyy. Maksukaton euromäärään ei esitetä korotusta. Sen täyttymisen jälkeisissä maksuissa olisi jatkossakin käytössä kansaneläkeindeksisidonnaisuus ja niitä tarkistettaisiin kahden vuoden välein. Näin suojattaisiin paljon palveluja käyttävien asemaa, mitä Takuusäätiö kannattaa.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Hallituksen esityksessä todetaan, että käyttämättä ja peruuttamatta jätetyistä palveluista aiheutuu hyvinvointialueille huomattavasti turhia kustannuksia, joita voidaan kompensoida käyttämättä jätetyn palvelun maksulla. Tämänkaltaisen toimintamalli voi myös osaltaan vähentää peruuttamattomien ja käyttämättä jätettyjen palveluiden määrää, kun potilailla on aiempaa vahvempi kannustin perua palvelut ajallaan.

Käyttämättä ja peruuttamatta jätetyistä palveluista perittävää maksua ehdotetaan korotettavaksi ja maksun soveltamisalaa laajennettavaksi koskemaan myös perheoikeudellisia palveluja sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnasta ja tukemisesta aiheutuvia kustannuksia.

Käyttämättä jätetyt palvelut vievät sosiaali- ja terveydenhuollon resurssia ja pidentävät asiakkaiden jonotusaikoja, jos niitä ei ilmoittamatta jättämisen takia saada uudelleen jakoon. Takuusäätiö pitää ymmärrettävänä ja tarpeellisenä, että tyhjäkäyntiä ehkäisemään ja peruutuksista aiheutuvien kustannusten kattamiseksi on asetettu kannustin peruuttaa varaamansa palvelut ajoissa.

Takuusäätiö kuitenkin korostaa, että jatkossakin on asiakkaan asemaa suojattava sillä, että maksu voidaan jättää perimättä, jos palvelun käyttämättä jättämiseen on hyväksyttävä tai pakottava syy tai se liittyy asiakkaan elämänhallintaan tai toimintakykyyn.

Takuusäätiön asiakkailla on usein talous- ja velkavaikeuksien ohella haasteita myös muilla elämänalueilla. Monesti ne liittyvät omaan tai perheenjäsenen sairauteen, vammaan tai mielenterveyteen. Ongelmat myös kasautuvat jo valmiiksi heikossa taloudellisessa asemassa oleville ihmisille. Tulojen vaihtelevuus ja pienuus, etuuksien leikkaukset ja toisaalta kasvaneet asumisen ja muut elinkustannukset ovat vaikeuttaneet monen pienen ja keskituloisen toimeentuloa.

3. Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista:

Palvelujen järjestämisvastuun siirtäminen kunnilta hyvinvointialueille on yhtenäistänyt alueiden maksuperusteita, mutta tästä huolimatta niissä ja maksukäytännöissä on edelleen eroja.

Takuusäätiö pitää tärkeänä, että vaikutukset eri väestöryhmiin arvioidaan huolella. Maksut eivät saa nousta niin kohtuuttomiksi, että se estää avun saamista ja palveluiden käyttöä. Erityinen huomio on kiinnitettävä ikääntyneisiin, pienituloisiin ja paljon palveluita tarvitseviin. On myös tarpeen tehdä jatkuvaa arviointia ja seuranta muutosten ja hallituskaudella aiemmin tehtyjen leikkausten ja muutosten yhteisvaikutuksista.

4. Edellyttääkö ensihoidon laskutustietojen käsittely muutoksia tietojärjestelmiin (esimerkiksi laskutustietojen saaminen THL:n ylläpitämästä ensihoitorekisteristä hyvinvointialueen laskutusjärjestelmiin)? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia.

-

5. Minkälaisia tietojärjestelmä- ja muita muutoksia ensihoitopalveluun sisältymättömien kuljetusten laskutustietojen käsittely edellyttää? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia sekä toimeenpanoon tarvittava aika.

-

6. Kysymys hyvinvointialueille (mukaan lukien Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä): Millaisia sopimus- ja kilpailutusvaikutuksia esityksellä arvioidaan olevan alueellanne?

-

7. Onko toimialanne lainsäädännössä esteitä sille, että asiakasmaksulakiin nykyisellään sisältyvää viittausta päivähoiton maksuihin (ks. tarkemmin ehdotettu 14 b §) ei jatkossa enää laissa olisi?

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.